

COVID-19, CONJUNTURA CRÍTICA

Francesco Pasetti, investigador principal, CIDOB
@PasettiF

A finals de març del 2020 un terç de la població mundial estava confinada. És a dir, un nombre de persones superior a les que van viure la Segona Guerra Mundial es sotmetia a les mesures excepcionals d'una pandèmia global. Per la seva extensió espacial, simultaneïtat temporal i impacte social, polític i econòmic, el Covid-19 representa una circumstància sense precedents i, possiblement, l'experiència primordial de la societat global de segle XXI.

635

SETEMBRE
2020

El Covid-19 és un exemple paradigmàtic i alhora excepcional de conjuntura crítica (*critical juncture*). Aquest concepte identifica un moment de canvi crucial; des de la biologia pel que fa a l'**evolució d'una espècie** fins a la sociologia i les **transformacions institucionals**. En Ciències Polítiques, es defineix com un període de temps, relativament circumscribit, marcat per un fort albir polític (*agency*) i una distensió de les determinants estructurals de l'acció política. Per definició, una conjuntura crítica es distingeix dels temps que la precedeixen i d'aquells que la segueixen, tant per l'augment de les opcions disponibles per part dels actors polítics, com pel major impacte que tindrà l'opció triada. Es tracta d'una finestra temporal durant la qual allò (històricament) possible irromp en el domini dels fets, generant un nou horitzó de solucions factibles. En poques paraules: una possibilitat de canvi extraordinari.

Segons **Mark Blyth**, atent estudiós de Polanyi, la magnitud i la direcció d'aquest canvi es determinen en el terreny de les idees. Durant una conjuntura crítica creences, pensaments i paradigmes hegemònics es posen en discussió. Al seu torn, plantejaments antagònics, fins aleshores marginals, entren en escena, empesos per les noves necessitats generades per la crisi i filtrats per un teixit polític-institucional en efervescència. Amb el Covid-19 ho hem vist clarament. Des de l'esclat de la pandèmia, diversos sistemes de creences i marcs de pensament han entrat en crisi; i les tensions i les relacions de poder subjacents en ells s'han posat en discussió.

La relació públic-privat és un exemple d'això. Philip Stephens ho va dir molt clarament al *Financial Times*: "[la pandèmia] ha replantejat el paper de l'Estat, [...] ja no és tan obvi que la resposta a cada dilema de política econòmica sigui deixar que decideixi el mercat". L'acord històric aconseguit el passat mes de juliol per la Unió Europea ho confirma: el valor monetari del temps ja no és l'únic imperatiu. Així, les exigències de mercat semblen haver deixat espai a les necessitats públiques, en el sentit més

concret de l'estat de benestar, i a noves solucions en termes de polítiques econòmiques.

Un altre sistema d'idees a qüestionar a conseqüència de la pandèmia és aquell que s'articula al voltant de la divisió nosaltres-ells. L'emergència sanitària ha fet evident l'artificialitat i la perillositat d'una de les principals categories del pensament contemporani, demostrant que, per ser eficaç, una política pública necessita arribar al **conjunt de la població**, sense distinció de classe o nacionalitat, sense exclusions. La mateixa lògica s'aplica entre països: qualsevol mesura de confinament a escala nacional, sense coordinació i solidaritat entre països, perd la seva eficàcia en reobrir les fronteres.

Finalment, el Covid-19 ha curtcircuitat la relació entre raó i emocions que dominava l'escena política de les últimes dècades, revelant els miratges populistes. Les tragèdies que s'estan vivint als Estats Units i el Brasil, per mencionar dos dels casos més evidents, posen de manifest que no hi ha propaganda ni política simbòlica que valgui davant de la pandèmia. La solució passa inevitablement per l'aposta en recerca i desenvolupament, la fiabilitat de les dades, i les mesures basades en l'evidència empírica.

El Covid-19 és una conjuntura crítica excepcional. Això vol dir que estem vivint una crisi sense precedents. Però, alhora, també vol dir que ens trobem en un moment especialment propici per al canvi, durant el qual les decisions preses seran crítiques per determinar el futur que ens espera. La direcció i la magnitud d'aquest canvi, encara incertes, dependran en gran part del sistema de creences que guanyi la batalla de les idees. Hi ha diversos fronts crucials oberts i, entre ells, els tres dilemes plantejats: la relació públic-privat, la relació nosaltres-ells i la relació entre raó i emocions. El meu anhel és que el que hem viscut en aquest 2020 tan excepcional serveixi de lliçó per reconquistar allò públic, recuperar la solidaritat i rescatar la raó.